

**ORTA ASYA TÜRK MİMARİ KÜLTÜRÜNÜN ÇAĞDAŞ BİR YORUMU:
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ TÜRK DÜNYASI YAŞAYAN MÜZE PROJESİ**

Doç. Dr. Ayşen Çelen ÖZTÜRK*
Dr. Öğr. Üye. Hasan ÜNVER**
Dr. Öğr. Üye. Orkun ALPTEKİN***
Dr. Öğr. Üye. T. Mehemmedova BURNAK****

ÖZ

Kültür bir milletin kendine has, dili, dini, sanatı, müziği, mimari dokusu, adet ve gelenekleri gibi birçok etkeni kapsayan bir kavramdır. Tarihten günümüze kadar bütün milletler kültürleriyle birbirlerinden ayrılmış, kendilerine ait bir kültür mirası bırakmışlardır. Türk kültürü de Orta Asya'dan Avrupa'ya uzanan bir coğrafya üzerinde, köklü bir geçmişe sahip olan bir kültürdür. Bu bağlamda, ortak Türk kültürünü gelecek nesillere aktarmak, dünyaya tanıtmak, Türk halklarının birlikteliğini ve kardeşliğini güçlendirmek için 1993 yılında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye'nin Kültür Bakanlarının imzalamış olduğu antlaşma ile Türksoy Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı kurulmuştur. Türksoy'un çalışmaları, kuruluşundan bu yana üye ülke devlet başkanlarının himayelerinde yürütülmüş ve her yıl üye devletlerden bir kent Türk Dünyası Kültür Başkenti olarak belirlenmiştir. Türkiye'den de 2013 yılında başkent olarak seçilen Eskişehir kentinde, Türk dilini konuşan ülkeler arasında ilişkiler kurarak, ortak Türk kültürünü, dilini, tarihini, sanatını, gelenek ve göreneklerini tanıtmak için birçok bilimsel çalışma ve etkinlik yapılmıştır. Bu konuda yapılan bilimsel çalışmaların ve etkinliklerin devamlılığını sağlamak, araştırmaları geliştirmek, görsel ve işitsel materyallerle gelecek kuşaklara aktararak kalıcı kılmak ve kültür ekonomisi oluşturarak sürdürülebilirliğini sağlamak için Eskişehir Osmangazi Üniversitesi bünyesinde interaktif bir Türk Dünyası Kültür Müzesi'nin kurulmasına yönelik çalışmalara başlanmıştır. Bu çalışma kapsamında da, müzenin mimari projelerinin hazırlanma süreci ve mimari konseptin belirlenmesinde esinlenen Türk kültürüne ait yapısal form ve detaylar anlatılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dünyası Kültür Mirası, Türki Cumhuriyetleri, Yaşayan müze, Kültür endüstrisi.

**СОВРЕМЕННАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ КУЛЬТУРЫ СРЕДНЕАЗИАТСКОЙ
ТЮРКСКОЙ АРХИТЕКТУРЫ: ПРОЕКТ ЖИВОГО МУЗЕЯ ТЮРКСКОГО МИРА
ЭСКИШЕХИРСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ОСМАНГАЗИ**

РЕЗЮМЕ

Культура нации это уникальное понятие, которое включает в себя множество факторов, таких как язык, религия, искусство, музыка, архитектура, обычаи и традиции. На протяжении всей истории, все народы были отделены друг от друга своей культурой и оставили в истории свое собственное культурное наследие. Тюркская культура - это культура которая имеет глубокие исторические корни, географически простирающиеся из Средней Азии в Европу. В связи с этим, чтобы представить миру, и передать будущим поколениям тюркскую культуру, укрепить народы единства и братства в 1993 году со

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
acozturk@gmail.com,

** Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü,
hasanunver@gmail.com

*** Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü,
orkunalptekin@outlook.com

**** Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü,
teranem@gmail.com

сторон министров культур Азербайджана, Казахстана, Кыргызстана, Узбекистана, Туркменистана и Турции был подписан договор и была создана Международная Организация Тюркской Культуры 'Тюрксой'. Деятельность 'Тюрксой' с момента ее создания проводилась под эгидой глав государств членов и каждый год город из государств членов был обозначен как Культурная Столица Тюркского Мира. В 2013 году в городе Эскишехир из Турции который был выбран в качестве столицы, было проведено много научных исследований и мероприятий по содействию традиций и обычаев, для установления отношений между тюркоязычными странами, с общим тюркским языком, культурой, историей и искусством. В целях обеспечения непрерывности научных исследований и мероприятий, для разработки исследований, обеспечения их непрерывности путем передачи визуальных и аудиальных материалов будущим поколениям и установления устойчивости путем создания экономики культуры, был начат проект по созданию интерактивного Музея Культуры Тюркского Мира в Эскишехирском Университете Османгази. В этом исследовании объясняется процесс подготовки архитектурного проекта и архитектурной концепции музея, деталей тюркской культуры и структурных форм которые вдохновили в этом проекте.

Ключевые слова: Культурное Наследие Тюркского Мира, Тюркские Республики, Живой Музей, Культурная Индустрия.

GİRİŞ:

Kültür, bir toplumun veya sosyal grubun sanat ve edebiyatının yanı sıra yaşam tarzını, birlikte yaşama biçimini, değerler sistemini, geleneklerini ve inançlarını kapsayan, bir bilgi birikim sürecini ifade etmektedir (UNESCO 2001, 2009). Bu süreç, kültürü oluşturan unsurların nesiller boyunca yeniden yorumlanması ve sözlü, yazılı, görsel olarak aktarılmasıyla oluşmaktadır (Kumral ve Güçlü 2013). Her millet, somut ve soyut olmayan değerleri ile bir kültür bütünüdür. Bir milletin kendine has düşünce, inanış, eğitim, yaşayış ve davranış tarzı, o milletin kültürünü oluşturmaktadır. Kültürün doğuşunda ve gelişiminde insan ve coğrafi durum önemli rol oynamaktadır. Tarihsel süreçte kültürler, temsil edildikleri topluluklarla birlikte zamanla yeni sosyal değerler, dış tesirler ve koşullarla değişir ve gelişirler. Ancak bu değişim ve gelişim sonucunda hiçbir kültür öz vasfını kaybetmez ve ana kültür kalıbı belirli bir karakter halinde devam eder (Kafesoğlu 1977).

Kültür endüstrisi ise, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) ile Tarife ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT)'ın tanımına göre; entelektüel mülkiyet hakları ile korunan kültürel ürünlerin yaratılmasını, üretilmesini ve dağıtılmasını ekonomik faaliyet olarak benimsemiş endüstrinin adıdır (Özdemir 2009). Medeniyetlerin ve kültürlerin yaşadıkları mekânları, kentleri, günlük hayatlarını anlamak ve aktarmak temelinde şekillenen ve değerlendirilen kültür ekonomisi ve endüstrisi kültürün geleceğe bir aktarım aracı olmaktadır (Erataş ve dig. 2013). Kültür ekonomisi ve endüstrisiyle hem girdisi yaratıcı ve kültürel emek, çıktısıysa fikri mülkiyet hakları ile korunan ürünlerin, eserlerin ve etkinliklerin tüketici ile buluşması, hem de öz değerlerin ve yerli kazanımların dünyaya açılması sağlanmaktadır (UNESCO 2009). Bu bağlamda, yerelin, ulusalın, yöresel ve ulusal zenginliğin, özgünlüğün, hazinenin, belleğin küresel ölçekte taşınması da mümkün olmaktadır (Özdemir 2009). İnsanların, toplumların ve ülkelerin birbirleriyle ekonomik ve kültürel alışverişe girmeleri, makro ölçekte ülkelerin ekonomik gelişmişliklerine katkı sağlarken, mikro ölçekte de birçok bölgeye istihdam ve gelir yaratma fırsatı vermektedir. Ülkeler sahip oldukları doğal güzelliklerini, kültürel miraslarını, sanatlarını katma değeri yüksek kültürel ürünlere dönüştürüp pazarlayarak, istihdam ve gelir yaratabilmektedir. Bu sayede hem bölge kaynakları etkin bir şekilde kullanılabilirken, hem de kültürel açıdan bilgi birikimi artmakta ve kültürel belleğin oluşumuna katkısı olmaktadır. Ayrıca, kişilerin sosyal, ekonomik, kültürel hayata bireysel refah ve potansiyellerini artıracak şekilde

katılabilirliği, sosyal dokunun daha sıkı toplumsal uyuma yol açacak şekilde gelişmesi, daha nitelikli insan ilişkileri, güven, işbirliği isteğinde artış, insanların farklı yaşam tarzlarına ulaşmasını sağlayan bir sosyal öğrenme platformunun oluşması da sağlanabilmektedir (Kumral ve Güçlü 2013).

Kültür ekonomisinin öğelerini yayıncılık endüstrisi, film endüstrisi, görsel yayıncılık, müzik, sahne sanatları, görsel ve plastik sanatlar, müzeler, kültür malzemelerinin perakende ticareti, mimari, tasarım ve modern yaratıcılık endüstrileri oluşturmaktadır (TAVAK 2013). Bu bağlamda, kültür ekonomisi, sürdürülebilir kalkınmanın ve hızlı ekonomik gelişmenin temel dinamiklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdemir 2009) (Erataş ve diğ. 2013). Günümüzde, ülkeler birçok alanda katma değerinin yüksek olmasından dolayı, kültür ekonomisine daha fazla önem vermektedir.

Türk dünyası ölçeğinde baktığımızda, katma değeri yüksek ve uluslararası piyasalarda rekabet gücü yüksek alanlardan olan kültür ekonomisine ilişkin çalışmalar henüz çok yeni ve sayıca azdır (Erataş ve diğ. 2013). Köklü tarihi geçmişini olan ve geniş bir coğrafyaya yayılan Türkiye ile Orta Asya'daki Türk devletleri, kültürel miraslarını toplayabilmeleri ve geliştirebilmeleri için yeni programlara ve modellere gereksinim duymaktadır. Bu program ve modellerde, UNESCO'nun somut ve somut olmayan kültürel miras sözleşmelerinde yer alan şartların da sağlanabilmesi için önemli bir mali kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır. Gerekli mali kaynakların sağlanabilmesi için de kültür ve ekonomi işbirliği, zorunlu ve vazgeçilmez olmaktadır. Türk dünyası, sürdürülebilir ve kendi kendini finanse edebilen programlar ve modeller sayesinde, sahip oldukları potansiyeli yüksek kültürel mirasını koruyup yaşatırken, ekonomik açıdan da değerlendirebilecektir (Özdemir 2009) (Erataş ve diğ. 2013). Bu bağlamda, ulusal, bölgesel ve yerel düzeydeki tüm aktörlerin/paydaşların dâhil olduğu yönetim anlayışını benimseyen, bölgesel kalkınma politikalarının uygulanması gerekmektedir (Kumral ve Güçlü 2013). Türk dünyasında 1993 yılında TÜRKSOY kuruluncaya kadar kültürün, dolayısıyla kültürel miras ya da belleğin ekonomi ve endüstri ile bağlantısı üzerinde yeterince durulmamıştır. TÜRKSOY'un kurulmasıyla birlikte kültür ekonomisi kapsamında pek çok ürün, hizmet, faaliyet, kurum, aktör ve sistem dâhil edilmekte ve değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, Türk tarihi ve kültürüyle ilgili ortak çalışma grupları oluşturulmuş ve kültür ekonomisini ve endüstrisini canlandırabilmek için, her yıl kurucu ülkelerde farklı kentler kültür başkentleri olarak seçilmiş ve bu kentlerde araştırma merkezleri, müzeler gibi farklı fonksiyonları barındıran yapılar inşa edilmiştir. Bu bağlamda, kültür turizmi güzergâhları oluşturularak, kültürel belleğin toplandığı ve saklandığı, mekânın bilgi tutucu, deneyim saklayıcı yeteneği kullanılarak (Demir 2012) (Assman 2001) kültürel miras projeleri hayata geçirilmektedir. Bu projelerin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında da üniversiteler büyük rol üstlenmektedir.

Üniversiteler, genel anlamda bireylere akademik eğitim vermeyi, mesleki beceri ve yeterlilik kazandırmayı, bir yandan da buldukları ülkeyi, bölgeyi, ekonomik ve kültürel açıdan kalkındırmayı amaçlayan eğitim kurumlarıdır. Türkiye'de bulunan üniversitelerde kültür mirası ve ekonomisinin sürdürülebilirliğini sağlamak için, Türk dünyası halklarının ortak geçmişini, tarihini, dil ve edebiyatını, kültür ve sanatını bir bütün halinde ele alan bilimsel araştırmaların yapılması gerekmektedir. Bu sayede, tarihi, ana dili, edebiyatı, kültür ve sanatı, gelenek ve göreneklere gelecek kuşaklara aktarmak için ortam hazırlanabilecektir. Ayrıca uluslararası ilişkilerde yeni dengelerin kurulması ve dünya çapında yeni kültürel yapılaşmanın desteklenmesi sağlanabilecektir.

Bu bağlamda, çalışmada, kültür ekonomisi ve endüstrisi ile kültürel miras yönetimi ilişkisi vurgulanmakta ve Türk Kültürünün yayılmasına ve ekonomik değer olarak sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik bir model önerilmektedir. Kurulan

model doğrultusunda, tasarlanan Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde Türk Dünyası Yaşayan Müze Projesinin hazırlanma süreci ve mimari konseptin belirlenmesinde esinlenen Türk kültürüne ait yapısal form ve detaylar anlatılmaktadır. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Meşelik yerleşkesinin yanında yer alan rekreasyon alanında inşa edilmesi öngörülen proje, üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler; "Ülkelerin Kültür Tanıtım Birimleri", "Türk Dünyası Geleneksel Konaklama Birimi: Çadırlar", "Türk Dünyası Sporları: Atçılık-Okçuluk Kulübü" nden oluşmaktadır. ESOGÜ bünyesinde Türk kültürünü tanımak isteyenlerin bu alanı yaşayarak deneyimleyebilmesi için, ülke tanıtım birimlerinde yöresel lezzetleri tadabilmesi, geleneksel çadırlarda konaklayabilmesi ve Türk dünyası ata sporu olan at biniciliği ve okçuluk gibi açık hava sporlarını öğrenebileceği mekânlar tasarlanmıştır. Tasarlanan mekânlarda, üniversitede kayıtlı, Türk Cumhuriyetlerinden gelen öğrenci ve öğretim üyelerinin, bu alanda aktif görev alarak, kendi kültürünü tanıtmaları ve bulunduğu çevrede sosyalleşerek, ülkelere döndükleri zaman da kültür elçisi olarak Türk halkları arasındaki bağların kuvvetlendirilmesinde görev alabilecekleri düşünülmektedir. Kent halkının, yerli ve yabancı turistlerin kullanımıyla, kentin önemli bir odak noktası haline gelmesi düşünülen müze, kendi kendine yeten ekonomisiyle de sürdürülebilirliğini koruyabilecektir.

1. ORTA ASYA TÜRK MİMARİ KÜLTÜRÜNÜN ANALİZİ

Proje kapsamında öncelikle, Türk mimari kültürünün önemli eserleri incelenmiş, geometrik düzenleri, malzeme ve motifleri analiz edilmiştir. Bu analizler sonucunda çağdaş bir yorumla "Ülkelerin Kültür Tanıtım Birimleri" mimarisi geliştirilmiştir. Ardından Türk Dünyası Geleneksel Birimi olan çadırlardan oluşan konaklama birimlerinin tasarımında esinlenen çadırın, geçmişten günümüze Türk mimari kültüründeki yeri ve önemi anlatılmıştır.

1.1 Türk Mimari Kültüründe Geometrik Düzenler

Türk mimari kültürü incelendiğinde, kalıcı olan simgesel yapılar genellikle birincil geometrik düzenlerle (kare, dikdörtgen, daire vb.) masif kütleler (taş, tuğla vb.) olarak kurgulanmıştır. İslam öncesinden başlayarak Türk türbe ve kümbetleri, sadece tek işlevli birer mezar anıt olarak tasarlanmıştır. Orta Asya'da, 9. ve 10. yüzyıllarda inşa edilen türbelerin, küçük ölçekli ve genellikle taç kapısız olduğu bilinmektedir. Bu anlayış 10. yüzyılın ikinci yarısından sonra değişerek, tek bir cepheye önem verilen türbeler inşa edilmiştir. Özellikle 11. ve 12. yüzyıllarda taç kapı düzeni yüzeysel olarak bütün cephe boyunca uygulanan büyük boyutlu mezar yapıları ön plana çıkmaya başlamıştır. Genellikle taç kapılı cephe, diğer cephelere göre daha çok süslenmiş ve öne çıkarılmıştır. Taç kapılı cephelerdeki stilize bitkisel ve geometrik süslemeler, figürlü tuğla, oymalı alabastr ve terrakotta malzemeyle yapılmıştır. Kare mekânı örten kubbenin üzeri konik veya piramidal şeklinde başka bir örtüyle veya ikinci bir kubbe ile kapatılmıştır. Bu sayede, taç kapı ile vurgulanan ana giriş cephesi ve çift örtü sistemiyle oluşturulan mezar yapısı, daha anıtsal hale getirilmiştir.

Türk mimari kültüründen başlıca eserlerin incelenmesi sonucunda geometrik düzenlere yönelik çalışma Tablo 1.1'de görülmektedir.

Tablo 1.1' de yer alan örnekleri incelediğimizde, Orta Asya'da 10. yüzyılın ikinci yarısından sonra gelişmeye başlayan taç kapılı türbeler, 11. ve 12. yüzyılda sıklıkla kullanılmaktadır. Mezar yapılarında taç kapılar kullanılarak, ana girişin bulunduğu cephe vurgulanmaktadır. Genel hatlarıyla kare planlı ve kubbeli şemaya sahip olan bu tip türbelerde, taç kapı cepheye yüzeysel olarak uygulanmaktadır. Ana giriş, büyük bir kemerli niş içinde yer almaktadır. Taç kapı, nişi duvar kalınlığı içinde almakta ve dışa taşkınlık yapmamaktadır. Taç kapılı cephe kimi zaman cephe

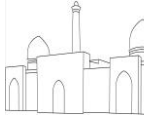

seviyesini aşmakta ve böylece yapıya daha fazla anıtsallık kazandırılması sağlanmaktadır.

Türkmenistan'ın Merv kentinde 12. yüzyılda inşa edilen Sultan Sencer Türbesi kare planlı, kubbeli ve taç kapısız olarak düzenlenmiştir. Çift kubbeli örtü sistemine sahip türbenin çevresinde bulunan kalıntılar, türbenin daha önceden bir külliye içinde yer aldığını göstermektedir. Bu türbenin, bir saray kompleksine ait kabul mekânı olabileceği düşünülmektedir.

Benzer şekilde, Türkmenistan'ın Urgenç kentinde 12. yüzyıl yapısı olan Fahreddin Razi Türbesi de, kare planlı, kubbeli yapısı ve taç kapılı cephesiyle bu tip yapılara örnek teşkil etmektedir. Türbe çift örtü sistemiyle oluşturulmuştur. İçte kalan ilk örtü kubbe olarak, ikinci örtü ise piramidal şekilde inşa edilmiştir.

Tablo 1.1. Türk Dünyası Mimari Kültürü Yapı Analizi

YAPI	GEOMETRİK DÜZEN ANALİZİ	
	1. Sultan Sanjar Mozalesi / Türkmenistan	
		Kare planlı kubbeli mezar yapısı, portalsiz olarak düzenlenmiştir. Çift kubbeli örtü sistemine sahiptir.
	2. Fahreddin Razi Türbesi / Türkmenistan	
		Kare planlı ve kubbeli mezar yapısı, taç kapılı cepheye sahiptir. Türbe çift örtülü ve içte kalan ilk kubbe yarım yuvarlak, piramidal şeklindeki ikinci örtü ise onikigendir.
	3. Hoca Ahmed Yesevi Türbesi / Kazakistan	
		Kare planlı ve kubbeli mezar yapısı, taç kapılı cepheye sahiptir. Türbe çift örtülü ve içte kalan ilk kubbe yarım yuvarlak, piramidal şeklindeki ikinci örtü ise onikigendir.
	4. Kumbez Manas Türbesi / Kırgızistan	
		Kare planlı yapı 11m yüksekliğe ve 50m ² taban alanına sahiptir. Türbenin üstü sivri kubbe ile örtülüdür. Tuğladan yapılmış olan yapının cephesi Arapça yazıtlar ile süslenmiştir.
	5. Karakhanid Türbesi / Kırgızistan	
		Uzgen'in anıtlarına "Karakhanlılar kültürünün ansiklopedisi" denilmektedir, Mimari formların yanı sıra 11. ve 12. Yüzyılın dekoratif sanatı açısından başarılı bir örnek olarak kabul edilmektedir.
	6. Şirvanşah Sarayı / Azerbeycan	
		Asya taş mimarisinin en görkemli örneklerinden biri kabul edilen Şirvanşah Sarayı 15. yüzyılda inşa edilmiştir. Büyük bir külliye içinde yer alan iki katlı sarayın kubbeleri ve kemerleri iyi korunmuştur.

7. Barak Han Medresesi / Özbekistan	
	 <p>Medrese, bir avlu etrafında toplanmaktadır. Metal kubbeler restorasyon sırasında eklenmiştir. Medresenin ölçüleri: 703 x 44 m, avlunun ölçüleri ise 33 x 27,5 metredir.</p>
8. Divriği Ulu Camii / Türkiye	
	 <p>Ulu Camii, Süleyman Şah'ın oğlu Ahmet Şah tarafından yaptırılmıştır. Yapımı 15 yıl sürmüş ve 1243 yılında tamamlanmıştır. Taç kapıyla giriş cephesi vurgulanmaktadır.</p>

Bu tip yapılara bir diğer örnek ise, Türk düşünür ve şairi Hoca Ahmet Yesevî için Kazakistan'da inşa edilen türbedir. Hoca Ahmet Yesevî Türbesi döneminin tüm özelliklerini taşımaktadır. Türbenin, Türk, İslam, Anadolu, Asya ve İran mimarisinin bir sentezi olduğu düşünülmektedir. Hoca Ahmet Yesevî Türbesi 46,50 x 65,00 m.'lik planı ile tek kütleli, prizmatik, kâgir ve anıtsal bir yapıdır. Taç kapı, orta sofa ve arkasındaki türbe bölümlerinden oluşmaktadır. Dikdörtgenler prizmasının ortasında yer alan kubbe 37.50 m. yüksekliğe erişirken, sırlı tuğlayla kaplanarak daha da vurgulanmaktadır. Bölgede taşın zor bulunması nedeniyle, tuğla kullanımı oldukça yaygındır. Buna bağlı olarak, renkli sırlama ve çini işleme bu bölgede yapılan yapıların ana malzemesi olmuştur. Türbede, dışarıda sırlı tuğla, içeride daha çok plak halinde çini kullanılmıştır. Mukarnas ve alçı mala karilerle de desteklenmiştir.

Kırgızistan'ın Talas kentinin 22 km. kuzey-doğusunda bulunan Kumbez Manas Türbesi de, dönemin yapılarına bir örnek olarak gösterilebilir. Kare planlı yapı 11 m. yüksekliğe ve 50 m² taban alanına sahiptir. Türbenin üstü sivri kubbe ile örtülüdür. Tuğladan yapılmış olan yapının cephesi Arapça yazıtlar ile süslenmiştir. Taç kapı örneği bu yapıda da görülebilmektedir.

Kırgızistan'dan bir diğer örnek ise, Uzgen kentinde bulunan Karakhanid Türbesidir. Uzgen Kırgızistan'ın İpek Yolu üzerinde bulunan en eski şehirlerinden biridir. Uzgen' in Fergana Vadisini Kaşgar ile birleştiren konumu, tüccarlar ve hükümdarlar için önemli bir yer yapmıştır. 13. yüzyıla kadar Uzgen, Karahanlı İmparatorluğunun başkenti olmuştur. Uzgen' in anıtlarına "Karakhanlılar kültürünün ansiklopedisi" denilmektedir. Bu bağlamda, Karakhanid Türbesi' de dönemin mimari kültüründe önemli bir örnek olarak görülmektedir.

Azerbaycan'ın Bakü kentinde, 'İçeri Şehir' olarak adlandırılan Bakü Kalesi'nin kuzeybatısında, batı ve güneye doğru eğitilmiş bir arazide konumlanan 'Şirvanşahlar Sarayı' da dönemin izlerini taşımaktadır. Kitabeler ve tarihi bilgilere göre yapımına 15. yüzyılın ilk yarısında Şirvanşahı I. Halilullah (1417-1462) döneminde başlanmış, 16 yüzyıla kadar çeşitli eklemelerde genişletilmiştir. Şirvanşahlar Sarayında; Şah Sarayı, Divanhane, Şirvanşahlar Türbesi, Şah Camii, Şah Hamamı, Şah Kuyusu (Ovdan), Seyyid Yahya Baküvü Türbesi, Keykubad Camii ve Doğu Kapısı ve bir kitabe bulunmaktadır. Asya taş mimarisinin en görkemli örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Büyük bir külliye içinde yer alan iki katlı sarayın kubbeleri ve kemerleri iyi korunmuştur. Geçmiş dönemde kimi zaman hastane, kimi zaman kışla olarak kullanılan yapı 1964 yılında müzeye dönüştürülmüştür. Zengin bir halı koleksiyonuna ev sahipliği yapan sarayda, aynı zamanda mûmdan yapılmış heykellerin sergilendiği bir bölüm de yer almaktadır.

Özbekistan'dan dönemi yapılarına bir örnekte, Taşkent kentinde yer alan Barak Han Medresesidir. Taşkent'in en büyük ve önemli simge yapılarından biridir.

Medresenin köşelerinde bulunan mavi kubbeler dikkat çekicidir. Medrese çeşitli dönemlerde yapılmış olan yapılardan oluşmaktadır. İlk kısım 15. yüzyılda, ikinci bölüm 1530 yılında yapılmış, üçüncü ilaveyi ise 16. yüzyıl ortasında Suyunic Han'ın oğlu Barak Han yaptırmıştır. Bir avlu etrafında toplanmış medrese, 1955-1963 yılları arasında restore edilmiştir. Metal kubbeler restorasyon sırasında eklenmiştir.

Divriği Ulu Cami Süleyman Şah'ın oğlu Ahmet Şah tarafından yaptırılmıştır. Yapımı 15 yıl sürmüştür ve 1243 yılında tamamlanmıştır. Taç kapıyla giriş cephesi vurgulanmaktadır.

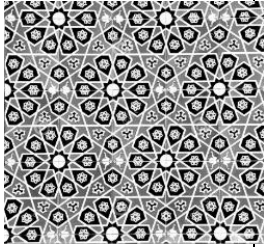

Orta Asya'daki Türk topluluklarında tarih boyunca yapılan eserler incelendiğinde, mimari konseptin kare, dikdörtgen ve daire gibi ana geometrik formlarla oluştuğu görülmektedir. Ana formu güçlendirmek için de, taç kapılar ve kubbeler kullanılmaktadır.

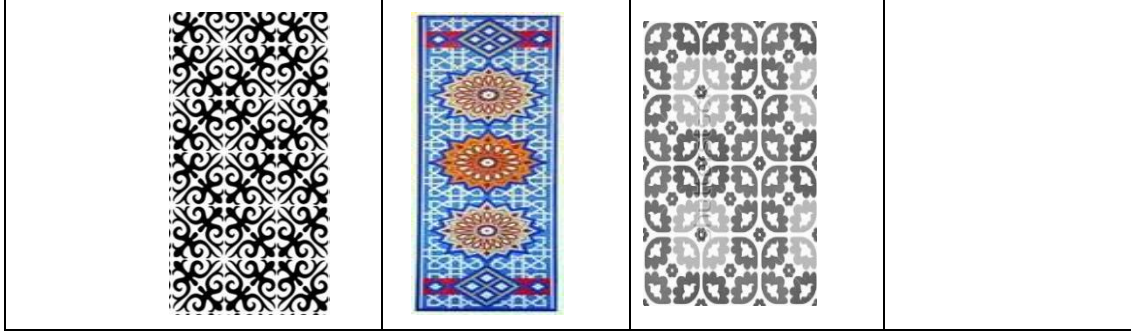
1.2 Türk Mimari Kültüründe Motifler

Türklerin İslamiyet inanışları nedeniyle, resim ve heykel sanatından uzak durulduğu ve yerine geometrik ve bitkisel motifler ile yazının kullanıldığı bir süsleme anlayışının hâkim olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Türk mimari kültüründe de ortak bir üslupta yapılarda geometrik ve bitkisel motifler mimari süsleme elemanları olarak kullanılmaktadır. Mimari yapılarda motifler taş, ahşap ve çini gibi yapı malzemeleri üzerine işlenmektedir.

Anadolu'da kullanılan yıldız motifi, kırık çizgilerin iç içe geçmesiyle, keşişmesiyle yâda geometrik şekillerin kare, beşgen, altıgen, sekizgen, ongen ve onikigen gibi çokgenlerin keşişmesi ya da iç içe geçmesiyle farklı sayıdaki kollardan oluşur. Ayrıca bu kırık çizgiler ve geometrik şekillerin birlikte oluşturduğu yıldız sistemleri de mevcuttur. Her iki grupta da aynı motifin sürekli tekrarıyla sonsuzluk düşüncesinin işlendiği görülmektedir. Altı kollu yıldızlara nazaran sekiz kollu yıldız kompozisyonları daha yaygındır. Kırık çizgiler kare ve çokgenlerin (özellikle sekizgen) keşişmesiyle biçimlenen sekiz kollu yıldızlar dört ana ve ara yönü simgeleyerek evrene, dünyaya hâkimiyeti, dolayısıyla evrenin ve dünyanın yaratıcısı Tanrı'yı simgelemektedir (Şaman). Çalışmanın bu bölümünde, tasarım sürecinde kullanılması düşünülen, Tablo 1.2.'de görülen Türk mimari motif örnekleri hakkında bilgi verilmektedir.

Tablo 1.2 Türk Mimari Kültüründen Motif Örnekleri

Türk Dünyası Mimari Kültüründen Motif Örnekleri			
Türkiye	Azerbaycan	Kazakistan	Özbekistan
			
Kırgızistan	Türkmenistan	Tataristan	

Türkiye pavyonunun dış cephesinin tasarımında, Şekil 1.1’de İzmir Varyant Fatih Cami cephesindeki çini motiflerinden yararlanılmaktadır. Cami inşaatına 1988 yılında başlanmış, 1996 yılında ise tamamlanmıştır. Yapı geleneksel bir şekilde işverenler ile ustaların birlikte çalıştığı bir sürecin sonunda, çeşitli dönem ve kültürlere ait İslam mimarisi örneklerinden biçim, imaj ve detaylar alınarak ortaya çıkarılmıştır. Avlu girişinde mukarnaslar yer alırken, caminin dışı Tablo 1.2.’de görülen motiflerin işlendiği mavi çinilerle kaplanmıştır (Şaşmaz 2012).

Şekil 1.1 İzmir Varyant Fatih Cami

Azerbaycan pavyonunda ise Şekil 1.2’de görülen üst ucu sivri bükülmüş badem şeklinde olan, Azerbaycan’ın karakteristik milli süs motifi olan “Buta” kullanılmaktadır. Tarih boyunca buta motifi mimari yapılarda, halılarda, kumaşlarda, resimlerde ve Azerbaycan’ın milli şal ve eşarp türü olan kyalagailerde süsleme amaçlı kullanılmıştır. Buta motiflerinin farklı sembolik anlamlar içeren çeşitleri de bulunmaktadır (Abdullayeva 1971).

Şekil 1.2 Azerbaycan’ın Buta motifine bir örnek

Kazakistan pavyonunun cephesinde ise Şekil 1.3’te görülen Kazakistan’ın ulusal bayrağında kullanılan motiflerden esinlenilmektedir. Bayrakta kullanılan motifteki çizgilerin armonisi, milli kültürü ve halkın geleneklerini sembolize etmektedir. Bu motif,

Kazakistan'da çadırların süslemelerinde, halılarda, kilimlerde ve kıyafetlerde sıklıkla kullanılmaktadır (Kazakistan Cumhuriyeti 2018).

Şekil 1.3 Kazakistan bayrağı

Özbekistan pavyonunda kullanılan motif ise, Şekil 1.4'te görülen Özbekistan'ın, tarihi Buhara kentindeki Orta Asya'nın en büyük camisi olan Bibi Khanum Camisi'nin mayolikalarından esinlenerek tasarlanmaktadır. 1399 yılında yapılan caminin yapımında, Orta Asya'nın en önemli zanaat ustaları görev almıştır. Yapının inşasında çalışan yaklaşık beş yüz işçi, beş yıl gibi bir sürede yapıyı tamamlamıştır. On bin kişilik geniş avlusu ve çinileriyle Türk mimari kültürünün önemli yapıtlarından biridir (Umnyakov ve Aleskerov 1958).

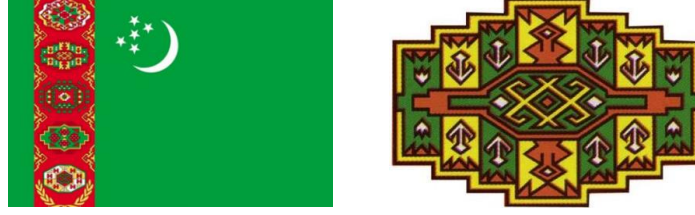
Şekil 1.4 Özbekistan Buhara Kentinde Bibi Khanum Camisi

Kırgızistan pavyonunda, Şekil 1,5'te görülen Kırgızların milli deseni haline gelen ak kalpaklarında kullanılan kıvrımlı Kırgız ana süs motifi kullanılmaktadır. Bu motif tarih boyunca halı, kilim, kıyafet ve ev eşyalarında süsleme elemanı olarak kullanılmaktadır. Motifin hayvancılık kültürüne dayanarak antik zamanlarda ortaya çıktığı ve sonrasında stilize edilerek günümüzdeki halini aldığı düşünülmektedir (Derebaşo ve Oyman 2016).

Şekil 1.5 Kırgızistan pavyonunun cephe tasarımında kullanılan desen

Türkmenistan pavyonunda kullanılan motif, Şekil 1.6'da görülen 1992'de devlet tarafından ilan edilen yarışma sonucu resmîyet kazanan ve günümüzdeki Türkmenistan bayrağında da kullanılan motiflerden esinlenilmektedir. Bayrakta ülkenin en büyük aşiret grupları olan Tekin, Yomut, Salır, Çovdur ve Ersar, kendi bölgelerinde halılarda kullanılan desenler ile temsil edilmektedir.

Şekil 1.6 Türkmenistan bayrağı ve bayraktaki desenlerden bir örnek

Tataristan pavyonunda ise Tatar kültüründe önemli bir yere sahip olan stilize edilmiş lale motifi kullanılmaktadır. Bu motif, Tataristan Cumhuriyetinin armasında da yer almaktadır. Müslüman sanatında insan görüntüsü için alegorik çiçekler kullanılır. Gül, bahar mevsiminde insanın yaşamı ve manevi dünyası, annenin sıcaklığı, sevgisi, şefkati ve merhameti olarak sembolize edilmektedir. Lale ise, genç birinin "aşk beyanını" temsil etmektedir (Selemetov 2016).

Yukarıda değinildiği gibi, Türk topluluklarında önem teşkil eden ve diğer motiflere göre daha fazla kullanılan, önem verilen ve simge haline gelmiş olan motifler, tasarım sürecinde kullanılmaya çalışılmaktadır.

1.3 Türk Mimari Kültüründe Çadır

Orta Asya'dan farklı coğrafyalara yayılan Türk toplulukları, göçebe bir hayat sürdürdüklerinden, kolayca kurulup sökülen çadırı, uzun yıllar barınma birimi olarak kullanmışlardır. Yerleşik hayata geçildikten sonra bile, savaşlarda ve seferlerde çadır kullanımına devam edilmiştir. Bu bağlamda, Türk mimari kültür tarihinde çadır önemli bir yere sahiptir. Çadır, sadece çevre şartlarından korunmak amacıyla yapılmış basit bir barınağın ötesinde, Türk kültürünün bileşenleri olan yaşam, inanç, gelenek, görenek, ekonomi, beğeni, süsleme ve el sanatlarını da bünyesinde barındırmıştır (Akın 2017). Türk kültüründe çadırlar, sahip oldukları desen, renk, boyut ve iç mekân düzenleri ile sosyal statüyü yansıtmaları; iç ve dış mekânlarında kullanılan halı, kilim, keçe gibi nesnelere ile sanatsal bir değer taşıma ve toplumun sanat zevkine ışık tutmaları bağlamında bir barınaktan çok daha fazlasını ifade etmiştir (Çandarlı Şahin 2016). Yerleşik düzene geçen her toplumun çadırı terk etmesi gibi bir sonuç beklense de, Türk topluluklarında çadır her zaman için yerleşik yapıların ve dolayısıyla sosyal yaşamın bir bütünleyicisi olmuştur. Günümüzde de bazı Türk Cumhuriyetlerinde kalıcı konutların yanında kullanılan çadırlar bunun en önemli kanıtıdır.

Çadırın ileri dönem İslam ve sivil Türk mimarisinde kümbet, kubbe, eyvan gibi mimari formların kaynağı olduğu düşünülmektedir. Çadırın temelinde yatan tek mekân anlayışının geleneksel mimaride evin en önemli bölümü olan 'hayatın', oturlan, yemek yenilen, yatılan, hatta ocağın da içeride yer aldığı bir kullanım şeklinin ve alışkanlığının kaynağı olduğu mimarlık ve sanat tarihçilerince kabul görmektedir (Akın 2017).

2. ESOĞÜ Türk Dünyası Kültür Müzesi ve Araştırma Merkezi Tasarımı:

Çalışmanın bu bölümünde Eskişehir Osmangazi Üniversitesinde yapılması planlanan ESOĞÜ Türk Dünyası Kültür Müzesi ve Araştırma Merkezi'ne ait Tablo 2.1'de görülen proje künyesi ile tasarım kurgusu ve mimari projeler anlatılmaktadır.

Tablo 2.1 Türk Dünyası Kültür Müzesi ve Araştırma Merkezi Proje Künyesi

Proje Künyesi	
Yer	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Meşelik Yerleşkesi, Rekreasyon Alanı
İşveren	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Rektörlüğü
Tasarım ekibi	ESOGÜ Mimarlık Bölümü Öğretim Üyeleri Doç. Dr. Ayşen Çelen Öztürk Dr. Öğr. Üyesi Hasan Ünver Dr. Öğr. Üyesi Orkun Alptekin Dr. Öğr. Üyesi Terane Mehmedova Burnak
Tasarım yılı	2017
Proje alanı	81.000 m ²
Tasarım Kurgusu	Türk Cumhuriyetlerinin(Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tataristan, Türkmenistan, Türkiye) kültür ve yaşam biçimlerinin, geleneksel yapılarının tanıtılması, yaşayarak deneyimlenilmesi (kültürel obje ve sergi, yemek tanıtım ve tadım, çadırda konaklama, geleneksel açık hava sporlarının öğretilmesi vb.)
Bölümler	Ülkelerin Kültür Tanıtım Birimleri, Türk Dünyası Geleneksel Konaklama Birimi: Çadırlar ve Türk Dünyası Sporları: Atçılık-Okçuluk Kulübü

2.1. Alana Yerleşim

Merkezin, Şekil 2.1'de görülen Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Meşelik yerleşkesinin kuzey batısında yer alan, yaklaşık 81.000m² alana sahip Porsuk çayının yanındaki rekreasyon alanında yapılması planlanmaktadır. Ülkelerin kültür tanıtım birimleri Türk kültüründe önemli bir anlama sahip olan hilal formunda tasarlanmış olan meydanın çevresine konumlandırılmaktadır. Meydanla yapılar su ögesi ile birbirinden ayrılmaktadır. Yarım daire olarak tasarlanan meydan, Türk kültüründe yer alan geleneksel oyunlar ve gösteriler için de kullanılabilir. Çadırlar için ise, geçmişte olduğu gibi, suyun ve yeşilin yer aldığı Porsuk Çayı uzantısında yer alan alanlar uygun görülmüştür. Ayrıca alanda yürüyüş yolları ve atla gezilen parkurlar da düzenlenmiştir.

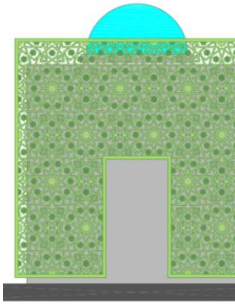
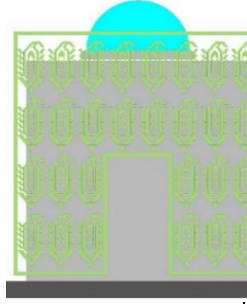
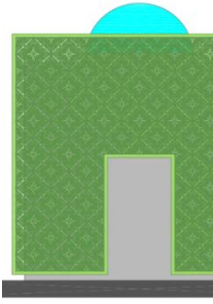

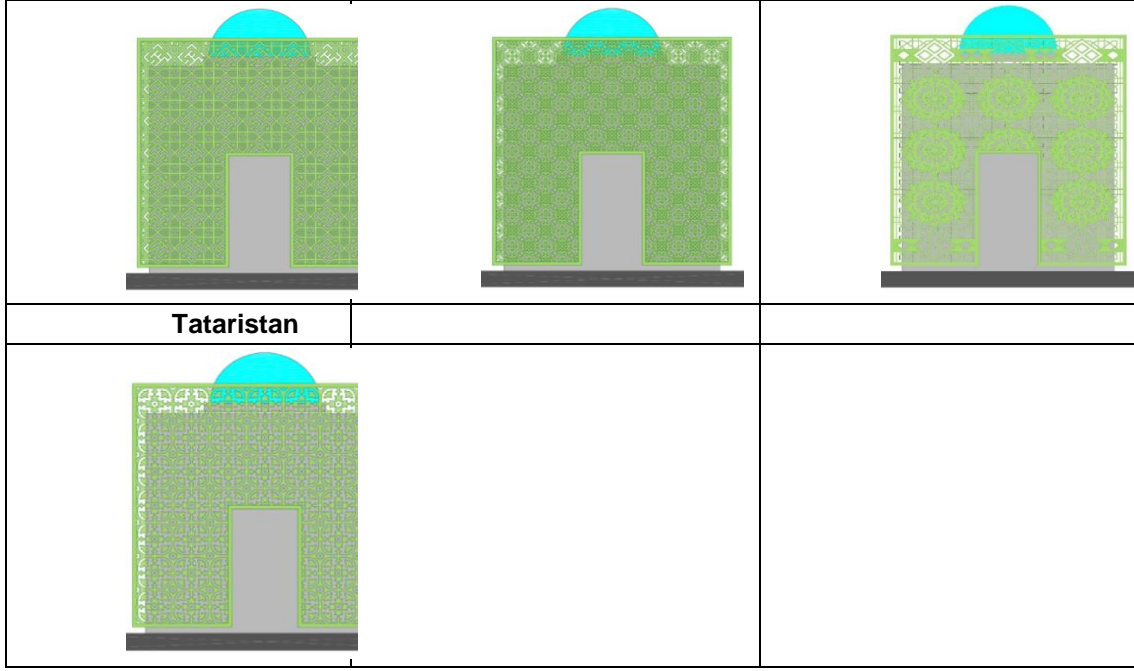
Şekil 2.1 Proje alanı ve yakın çevresine dair vaziyet planı

2.2. Kültür Tanıtım Birimlerinin Çağdaş Yorumu

Türk Dünyası mimari kültürü incelendiğinde, kalıcı olan simgesel yapıların genellikle masif kütleler (taş, tuğla vb.) ve birincil geometrik düzenlerle (kare, dikdörtgen, daire vb.) kurgulandıkları görülmektedir. Ayrıca, girişleri ve giriş cephesini değişik derinliklerde, dikdörtgen bir çerçeve içine alınmış ve genellikle cephenin ortasına konumlandırılmış anıtsal ve sanatsal açıdan zengin bir taç kapıyla vurgulama fikri, Türk mimarisinin hemen her dönemine egemen olmuştur (Çakmak 1999). Bu bağlamda, kültür tanıtım birimlerinin kare planlı ve küp şeklinde tasarlanması uygun görülmüştür. Taç kapıların çağdaş yorumu olarak da gerek oransal, gerekse derinlik olarak benzerlik gösteren, her ülkenin kendi desen ve motiflerinin işlendiği, ana kütlede bağımsız dış cephe kaplamaları kullanılmaktadır. Aşağıda Tablo 2.2'de tasarlanan cephe örnekleri görülmektedir.

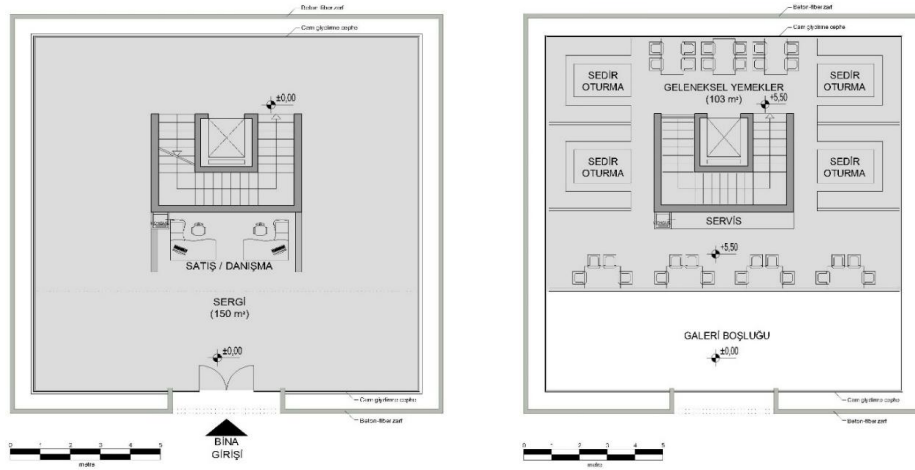
Tablo 2.2 Türk Dünyası Kültür Mirası Tanıtım Birimleri Giydirme Cephe Motifleri

Türk Dünyası Kültür Mirası Tanıtım Birimlerine Ait Cepheler		
Türkiye	Azerbaycan	Kazakistan
		
Özbekistan	Kırgızistan	Türkmenistan

Şekil 2.2'de görülen giriş katı ($\pm 0,00$ kotu) plan yerleşiminde, brüt 169 m^2 oturma alanının net 150 m^2 'si sergi alanı olarak tasarlanmıştır. Yapıya girişte satış ve danışma birimi yer alırken, merkezde konumlandırılan çekirdek düşey sirkülasyonu sağlamaktadır. Kat yüksekliği döşemeden döşemeye $5,50 \text{ m}$ olarak düzenlenmiştir. Üst kat döşemesi, çekirdekten konsol çıkmayla taşındığından, cephe hattında herhangi bir taşıyıcı eleman bulunmamaktadır. Dolayısıyla tüm katın dış ortamla görsel ilişkisi vardır. Binaya giriş ise, yukarıda analogik yaklaşımı belirtilen ana giriş kapısındanır.

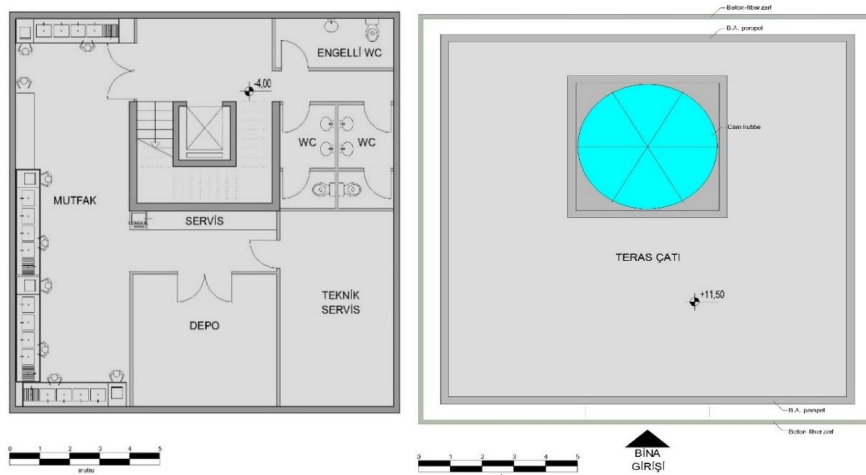
Şekil 2.2'de görülen üst katın ($+5,50$ kotu) brüt 121 m^2 kullanım alanının, çekirdek hariç net 103 m^2 'si konsept ülkelerin geleneksel yemek alanı olarak kullanılmaktadır. Kat genelinde oturma düzeni masa ve sandalye ile sağlanabileceği gibi, geleneksel folklorik öğeler ile dekore edilmiş sedirlerin kullanımı da mümkün olabilmektedir. Bodrum katında yer alan mutfaktan yiyecek ve içeceklerin bu kata ulaştırılması monşarj ünitesi yardımıyla yapılacaktır. Çekirdeği ve asansör kuyusunu çevreleyen perde duvarlar tarafından konsol olarak taşınan çatı döşemesi sayesinde cephede taşıyıcı sistem öğelerinin olmaması ve giydirme cephe vasıtasıyla gerek iç mekânlardan cephe panellerinin ve dış mekânın, gerekse de dış mekândan iç mekândaki aktivitelerin algısının kesintisiz olması amaçlanmıştır. Giriş ve üst katlarda mekânsal zenginlik sağlamak ve taç kapının oransal ve estetik etkisini güçlendirmek amacıyla, giriş cephesi tarafında galeri boşluğu düzenlenmiştir. Kat yüksekliği ise döşeme üstünden döşeme üstüne $5,50 \text{ m}$ olarak planlanmıştır.

Şekil 2.2 Tip zemin ve asma kat planı

Bodrum kat (-4,00 kotu) planı Şekil 2.3'de görüldüğü üzere, brüt olarak 169 m² oturma alanına sahiptir. Bu katta yer alan 55 m²'lik mutfak üst kattaki yemek alanına destek vermektedir. Bu kattan yemek katına servis amaçlı monşarj çalışmaktadır. Katta ayrıca 25 m² depo ve 28 m² teknik servis ile kadın, erkek ve engelli tuvaletleri bulunmaktadır.

Binaların çatısı, +12,00 kotunda, yürünmez teras çatı olarak düzenlenmiştir. Tavan plağında, çekirdeği kuşatan perde duvarları teğet kabul eden, iç ortamın doğal olarak aydınlatılmasını sağlamak için, döşemede 4,5 m. yarıçaplı ve yüksekliği 2,2 m. olan cam bir kubbe yer alması öngörülmüştür. Bu kubbe İslamiyet öncesi Türk çadırlarının tepelerinde ayı temsilen "monçuk" (küçük ay) adı verilen küre şeklinde âlemin (TDV 1988) (Çandarlı Şahin 2016) ve Kırgız çadırlarında sonsuz evreni simgeleyen "tündük"ün analogik karşılığıdır (Gül 2015). Yağmur suyu tahliyesi, her cephede yer alan birer adet harpuştadan zincirler yardımıyla olacaktır.

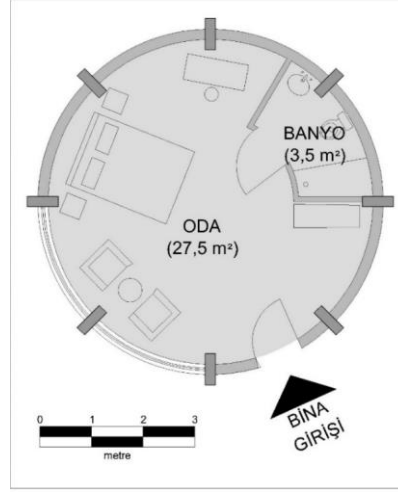
Şekil 2.3 Tip bodrum ve çatı kat planı

Ülkelerin kültür tanıtım birimlerine ait üç boyutlu görseller aşağıda Şekil 2.4'de görülmektedir.

Şekil 2.4 Üç boyutlu görseller
2.3. Konaklama birimleri

Konaklama birimleri geleneksel çadır formundadır. Strüktürünü Türk toplumlarında kullanılan çadırlarda olduğu gibi ahşap kirişler oluşturmaktadır. Kirişlerin arasında ısı yalıtımlı paneller yer almaktadır. Panellerin iç ve dış kısımları her kültürün geleneksel çadır örtü malzemeleriyle kaplanabilecektir. Çadırların her biri 31 m² alana sahiptir. İçlerinde 3,5 m²'lik ıslak hacimler yer almaktadır. Aşağıda Şekil 2.5'de konaklama birimlerine ait tip planı şeması görülebilmektedir.

Şekil 2.5 Konaklama birimi tip planı

Çadırlara ait üç boyutlu görseller aşağıda Şekil 2.6'da görülmektedir.

Şekil 2.6 Çadırlara ait üç boyutlu görseller

Sonuç

Son yirmi yıl içinde üniversitelerin, yeni roller üstlenmesi ve buna göre vizyon ve misyon tartışmalarını yeniden yapmalarının gerekliliği tartışılmaktadır. Üniversitelerin temel rolü olan eğitim ve araştırmanın yanında, “ekonomik gelişme için yeni bilginin ticarileştirilmesi” ve “bilgi, deneyim ve uzmanlıkların karşılıklı yarara dayalı araştırma, uygula ve paylaşımı” şeklinde üçüncü bir rol tanımlanmaktadır. Aynı zamanda buldukları bölgenin gelişimine aktif olarak katkıda bulunacak bölgesel aktörler olmaları beklenmektedir. Üniversitelerin ulusal ve uluslararası bölge aktörleri ile etkileşimine ve eğitim, araştırma, etkileşim kavramlarına vurgu yapan “sivil etkileşimli üniversite kavramı”; “eğitim”, “araştırma” ve dış dünya ile “etkileşim” kavramlarını bir araya getirmekte ve bu kavramların her biri diğerini güçlendirmektedir. Sivil etkileşimli üniversitenin potansiyelinin hayata geçirilmesi, yalnızca üniversitenin bu konuda ne yaptıklarına değil, aynı zamanda şehrin, bölgenin ve ülkenin kamu ve özel sektör paydaşlarının kapasitesine de bağlıdır. Bu anlamda, üniversite ile yerel, bölgesel ve uluslararası aktörler arasında ortaklıkların da oldukça önemi bulunmaktadır (Dulupçu ve Sungur 2018). Bu anlamda Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türk dünyasını oluşturan uluslararası aktörler ile “Türk Dünyası Yaşayan Müze” projesini hayata geçirmek istemektedir. Üniversite kapsamında oluşturulmak istenen “Türk Dünyası Yaşayan Müze” projesi, Türk dünyasının kültürel bellek öğelerinden hareketle geliştirilerek, kültür endüstrileri, sürdürülebilir kalkınma ve hızlı ekonomik gelişmenin temel dinamiği olarak değerlendirilmelidir. Aynı zamanda ülkede örnek bir eğitim kurumu olarak, Türk halkları arasındaki kültürel bağların güçlendirilmesi, kendi millî ve manevi değerlerini iyi bilen, dünyaya açık ve rekabet edebilen, bilgi ile donanımlı nesiller yetiştirmek, üniversitelerin temel görevi olmalıdır.

KAYNAKLAR

- ABDULLAYEVA, N.A., 'Azerbaycan Halı Sanatı' , 'Elm', Bakü, 1971
- Anonim. (2018)b. http://www.akorda.kz/ru/state_symbols/kazakhstan_flag. (erişim tarihi: 8 Mart 2018)
- Anonim. (2018)c. http://www.centralasia-travel.com/ru/countries/uzbekistan/places/samarkand/bibi_khanum. (erişim tarihi: 8 Mart 2018)
- Anonim. (2018)d. <http://www.vexillographia.ru/turkmen/state.htm> (erişim tarihi: 8 Mart 2018)
- AKIN, K. (2017). *Türk Kültüründeki Çadır Geleneğinin Osmanlı Minyatür Sanatına Yansımaları*. **International Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art**, Vol:2, Issue:2, 113-128.
- ASSMANN, Jan. Kültürel Bellek, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2001.
- ÇAKMAK Ş. (1999). *Erken Osmanlı Dönemi Mimarisinde Taçkapılar*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Doktora Tezi. İzmir.
- ÇANDARLI ŞAHİN, A. (2016). *Türk Çadırı Üzerine, Tarihin Peşinde - Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Sayı: 16, Sayfa: 25-39.
- DEMİR, S. (2012) Millî Folklor, Yıl 24, Sayı 95, 184-193.

DEREBAŞO, Z. ve OYMAN, N.R. (2016). *Geleneksel Şırdak Keçe Tekniği ve Uygulamaları*. **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 4, Sayı: 28, Temmuz 2016, s. 29-54.

DULUPÇU, M.A. ve SUNGUR, O. (2018). "Üniversitelerin Misyon Farklılaşması: Bölgesel Kalkınmayı Yeniden Düşünmek". **YÖK Yüksek Öğretim Dergisi**. 2018/7. S 11-16.

ERATAŞ F., ALPTEKİN V. & UYSAL D. (2013) Türkiye’de Kültür Ekonomisinin Gelişimine Yerel Bir Bakış, **Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, 25-47.

GÜL, Y.E. (2015). *Kırgız Türklerinde ‘Boz Üy’ (Çadır) Geleneği*. **Gazi Türkiyat**, Güz 2015/17, Sayfa: 113-120.

KAFESOĞLU, İ. (1977) **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1-3.

Kazakistan Cumhuriyeti (2018). Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Bayrağı. http://www.akorda.kz/ru/state_symbols/kazakhstan_flag. (erişim: 4 Nisan 2018).

KÖSE, A. (2005). *Türkiye’de Geleneksel Kırsal Konut Planlarında Göçebe Türk Kültürü İzleri*. **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Cilt:7 Sayı: 2 Sayfa: 1-34.

KUMRAL, N. & GÜÇLÜ, M. (2013) Ege University Working Papers, 13/05, 1-10.

ÖZDEMİR, N. (2009). *Kültür Ekonomisi ve Endüstrileri ile Kültürel Miras Yönetimi İlişkisi*. **Millî Folklor**, 2009, Yıl 21, Sayı 84, sayfa 73-86.

SELEMETOV, A.T. (2016). *Krim - Tatar desenlerinde sembollerin Anlamı*, **Genç Bilim Adanı**, 2016, No 6, s. 883-887.

ŞAŞMAZ, E. (2012). *İzmir Varyant Fatih Camii-Merkez*. Erişim tarihi: 28 Şubat 2018. <http://www.erolsasmaz.com/?oku=427>.

TAVAK, Türkiye Avrupa Eğitim ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı, "Türkiye’de Kültür (Kreatif) Sektör Araştırması". <http://www.brandday.net/arastirmalar/kultur-sektoru-arastirmasi-h488.html>. ss.1-134. (20.02.2013).

TDV. (1988). **İslam Ansiklopedisi**. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Cilt 8. Sayfa 158-165.

UMNYAKOV, I. ve ALESKEROV, Y. (1958). 'Semerkand', Taşkent, Özbekistan Cumhuriyeti Yayını.

UNESCO (2001). UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity.

UNESCO (2009), UNESCO Framework for Cultural Statistic.